

Efterkrigstidens kartelpolitik i Vest-Tyskland.

Kartelpolitikken i Vest-Tyskland er efter krigen blevet udformet af de engelske og amerikanske besættelsesmagter gennem disses militærguvernører (senere gennem højkommissærer) og militærregeringernes økonomiske afdelinger; franske synspunkter har kun haft nævneværdig betydning for kartelpolitikken i den franske zone.

Betydelige vanskeligheder rejser sig imidlertid for den, der søger at klarlægge den linie, kartelpolitikken har fulgt, idet der såvel mellem England og U. S. A. som inden for de to lande har hersket divergerende opfattelser af kartelpolitikens mål; snart har een gruppes, snart en andens interesser dikteret den førte politik med det resultat, at den gamle tragedie med de mange kokke har gentaget sig her.

På Potzdam-konferencen i 1945 opnåedes der mellem England, U. S. A. og Rusland principiel enighed om retningslinierne for den kommende tids kartelpolitik i Tyskland. Alle tre lande var af den opfattelse, at de store tyske industrikarteller havde været vigtige — og i mange tilfælde beredvillige — grundpiller ved opbygningen af den tyske militærmagt. Det måtte derfor blive kartelpolitikens hovedmål at få disse karteller opløst, hvilket skulle ske under tremagts-samarbejde. Denne sidste beslutning viste sig imidlertid hurtigt uigennemførlig, og U. S. A. og England fortsatte derfor arbejdet på at udforme kartelpolitikken for Vest-Tyskland, mens Rusland gik sine egne veje.

Omend både de engelske og de amerikanske besættelsesmyndigheder principielt forfægtede Potzdam-synspunktet: dekartellisering og forbud mod indgåelse af nye kartelaftaler, viste der sig snart betydelige meningsforskelle mellem de to autoriteter vedrørende tempoet i og omfanget af kartelopløsningen. I de tre første besættelsesår, indtil oprettelsen af den engelsk-amerikanske bizonen i 1948, søgte de to besættelsesmagter derfor at ordne dekartelliseringen i hver sin zone som et internt anliggende. Den engelske zone domineredes kartelmæssigt af de store jern- og stålforetagender i Ruhr, mens i den amerikanske zone kæmpesammenslutningen I. G. Farbenindustrie var langt det største kartelforetagende.

Dekartelliseringen i den engelske zone lå praktisk talt stille i den første efterkrigstid som følge af en enkelt mands indflydelse. Denne mand var lederen af den engelske militærregerings økonomiske afdeling, Percy Mills, der før krigen som engelsk industrimagnat repræsenterede den engelske industri ved de famøse kartelforhandlinger

Efterkrigstidens kartelpolitik i Vest-Tyskland.

Kartelpolitikken i Vest-Tyskland er efter krigen blevet udformet af de engelske og amerikanske besættelsesmagter gennem disses militærguvernører (senere gennem højkommissærer) og militærregeringernes økonomiske afdelinger; franske synspunkter har kun haft nævneværdig betydning for kartelpolitikken i den franske zone.

Betydelige vanskeligheder rejser sig imidlertid for den, der søger at klarlægge den linie, kartelpolitikken har fulgt, idet der såvel mellem England og U. S. A. som inden for de to lande har hersket divergerende opfattelser af kartelpolitikens mål; snart har een gruppes, snart en andens interesser dikteret den førte politik med det resultat, at den gamle tragedie med de mange kokke har gentaget sig her.

På Potzdam-konferencen i 1945 opnåedes der mellem England, U. S. A. og Rusland principiel enighed om retningslinierne for den kommende tids kartelpolitik i Tyskland. Alle tre lande var af den opfattelse, at de store tyske industrikarteller havde været vigtige — og i mange tilfælde beredvillige — grundpiller ved opbygningen af den tyske militærmagt. Det måtte derfor blive kartelpolitikens hovedmål at få disse karteller opløst, hvilket skulle ske under tremagts-samarbejde. Denne sidste beslutning viste sig imidlertid hurtigt uigennemførlig, og U. S. A. og England fortsatte derfor arbejdet på at udforme kartelpolitikken for Vest-Tyskland, mens Rusland gik sine egne veje.

Omend både de engelske og de amerikanske besættelsesmyndigheder principielt forfægtede Potzdam-synspunktet: dekartellisering og forbud mod indgåelse af nye kartelaftaler, viste der sig snart betydelige meningsforskelle mellem de to autoriteter vedrørende tempoet i og omfanget af kartelopløsningen. I de tre første besættelsesår, indtil oprettelsen af den engelsk-amerikanske bizonen i 1948, søgte de to besættelsesmagter derfor at ordne dekartelliseringen i hver sin zone som et internt anliggende. Den engelske zone domineredes kartelmæssigt af de store jern- og stålforetagender i Ruhr, mens i den amerikanske zone kæmpesammenslutningen I. G. Farbenindustrie var langt det største kartelforetagende.

Dekartelliseringen i den engelske zone lå praktisk talt stille i den første efterkrigstid som følge af en enkelt mands indflydelse. Denne mand var lederen af den engelske militærregerings økonomiske afdeling, Percy Mills, der før krigen som engelsk industrimagnat repræsenterede den engelske industri ved de famøse kartelforhandlinger

med den tyske industri i Düsseldorf i 1939. Mills' overbevisning — og interesser — tilskyndede ham til at sabotere alle dekartelliseringsdirektiver fra London. Da dette stod labour-regeringen klart, måtte Mills vige pladsen, og opløsningen skred nu fremad. I 1947 systematiseredes opløsnings- og reorganiseringsprocessen under navnet »operation severance«, hvis mål var at opdele de store tyske jern- og stålkarteller i små, selvstændige enheder under helt ny ledelse. Fra amerikansk side advaredes kraftigt mod disse planer, idet man forarget hævdede, at opspaltningen ville resultere i et stort antal ulevdygtige virksomheder; bag denne kritik lå imidlertid det forhold, som senere omtales, at de amerikanske kartelautoriteter lededes af folk med lignende interesser som Mills havde haft. De engelske planer resulterede i en række dekartelliseringsbeslutninger, men nogen betydelig reel opløsning af de store Ruhrkarteller fik man ikke foretaget.

Nåde englenderne ikke meget henimod Potzdam-beslutningen, så nåede amerikanerne endnu mindre. Leder af den amerikanske militærregerings dekartelliseringsafdeling i den første efterkrigstid var New Deal-politikeren J. Stewart Martin, som af al magt søgte dekartelliseringen ført ud i livet. Imidlertid fik han kun ringe støtte fra det nydannede og uerfarne Truman-kabinet, samtidig med at hans politik kraftigt modarbejdedes af amerikanske industri- og kartelinteresser på en såre effektiv måde. Udarbejdelsen af planerne for opløsningen af I. G. Farben skred derfor kun langsomt frem, og til sidst gav Martin op overfor modstanden.

Martins stærkeste modstander var chefen for militærregeringens økonomiske afdeling, general Draper. Hans ansættelse var set fra et New Deal-synspunkt et fejltrin, idet han i det civile liv var direktør for Dillon Read-banken i U. S. A.; i denne egenskab havde Draper nemlig før krigen ophjulpet det store Ruhr-foretagende Vereinigte Stahlwerke gennem et betydeligt lån. Man kunne således ikke bebrejde Draper, at han kæmpede for og ikke imod kartellernes beståen; at en mand, hvis interesser går stik imod Washingtons, sættes til at administrere regeringens politik, må alene regeringen være ansvarlig for. Synspunktet ved Drapers ansættelse har antagelig været, at han var godt inde i tysk økonomi, — man kan nu fristes til at tilføje: for godt. Thi det lykkedes Draper at blokere alle Washingtons dekartelliseringsbeslutninger, som fremkom gennem Martin, idet han fordrede hovedhensynet taget til ophjælpning af produktion og beskæftigelse. Marshall-planens ikrafttræden i april 1948 og dermed ud-

formningen af E. R. P. (european recovery programme) gav Drapers argumenter forøget vægt; hensynet til produktion og genopbygning synes fra dette tidspunkt at have afgjort kartelpolitikens reelle udformning.

Efter oprettelsen af den engelsk-amerikanske bizonen i 1948 fik amerikanerne med Draper i spidsen hovedindflydelsen på udviklingen. Ganske vist gik de officielle instrukser fra Washington og London ud på opløsning af kartellerne, og militærguvernørerne udsendte erklæringer i overensstemmelse hermed. I november 1948 vedtoges endog en lov om dekartelliseringen af kul-, jern- og stålindustrierne i fælleszonen, den såkaldte »Gesetz 75«. I 1949 nåede man til enighed om opløsningen af I. G. Farben. I foråret 1950 kom »Gesetz 75« op til fornyet drøftelse, idet man efter dannelsen af den tyske forbundsregering ønskede at nå frem til en samlet kartelregulering for hele forbundsrepublikken; den nye lovtekst står som den gamle uden væsentlige ændringer principielt på dekartelliseringens grund. Men alle disse formelle beslutninger fik ikke nævneværdige reelle følger. Deres vigtigste mission var at lukke munden på den kritik, der ikke mindst fra New Deal-side var blevet rejst mod den for vage kartelpolitik.

Også ejer- og lederspørgsmålet i de store vesttyske industriforetagender har voldt kvaler. Såvel i U.S.A. som i England rejste der sig en voldsom protest mod anbringelsen af tidligere kartelledere i den nye vesttyske erhvervsledelse. Kritiken blev modgået med erklæringer om, at man var gået frem efter det udmærkede princip »A thief makes the best policeman«; bagved lå vist imidlertid det forhold, at man for overhovedet at få overblik over det uhyre fintspundne net af kartelaftaler måtte have hjælp af sagkyndige, hvor stor en fare dette end måtte indebære. Derfor sidder i dag mange af de gamle kartelledere atter i spidsen for de store sammenslutninger, ganske vist nu under allieret overhøjhed og kontrol. Men med lidt klogskab formår disse folk sammen med deres meningsfæller indenfor militærregeringernes økonomiske afdelinger virkningsfuldt at forhale og neutralisere den officielle dekartelliseringspolitik.

Et overblik over de forløbne fem besættelsesår vil vise, at dekartelliseringen kun i meget ringe udstrækning er ført ud i livet. Formelle erklæringer om opløsning af karteller har det ikke skortet på, men modstanden har været for stærk. Denne modstand er ikke blot kommet fra tysk side, men også fra engelsk og amerikansk. De tre landes storindustrier var før krigen tæt sammenknyttet af aftaler

om priser, markedsdelinger og udveksling af patenter. Disse aftalebånd lod sig ikke straks afbryde ved krigens indtræden, og man har set uhyrlige eksempler på udveksling af produktionshemmeligheder mellem de tre landes industrier under den første del af krigen. Men formåede krigen ikke helt at ophæve denne sammenknytning, så gav fredens komme signalet til genoptagelse og videreudbygning af samarbejdet mellem de tre landes industrier. Disse stærke interesser i kartellernes bevaring i Tyskland sekunderet af det almindeligt godtagne genopbygningssynspunkt har umuliggjort Potzdam-programets virkeliggørelse.

Flemming J. Jensen.

Undervisningen i erhvervsøkonomi ved handelshøjskolerne i Norden.

I dagene 25.—30. september 1950 afholdtes på Ingarö ved Stockholm en *Nordisk Företagsekonomisk Konferens*, hvori deltog 34 lærere i erhvervsøkonomi (driftsøkonomi, bedriftsøkonomi, företagsøkonomi) ved handelshøjskolerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Konferencens hovedformål var at udveksle erfaringer vedrørende undervisningens og forskningens indretning, og for at skaffe et overblik over studiernes indhold og tilrettelæggelse ved de forskellige skoler, var der forud for konferencen af professor Folke Kristensson, Stockholm, udarbejdet detaljerede oversigter over samtlige syv nordiske handelshøjskolars undervisning, dens indhold, omfang og form, tilligemed adgangs- og eksamensbestemmelser m. m. Materialet dertil havde professor Kristensson indsamlet ved rejser rundt til de forskellige handelshøjskoler.

Der skal her vises en sammentrængt oversigt over undervisningen ved de 7 handelshøjskoler: (1) Handelshøjskolen i København, (2) Norges Handelshøyskole i Bergen, (3) Handelshögskolan i Stockholm, (4) Handelshögskolan i Göteborg, (5) Kauppakorkeakoulu (den finske handelshøjskole) i Helsingfors, (6) Svenska Handelshögskolan i Helsingfors og (7) Handelshögskolan vid Åbo Akademi. Oversigten omfatter kun erhvervsøkonomien (dog er visse nært tilgrænsende fag (regning, matematik, statistik) medtaget), og den angår kun det studium, der i København benævnes Det erhvervsøkonomiske Grundstudium. Dette er forøvrigt det eneste studium, man har ved de fleste af de andre nordiske handelshøjskoler. Noget i lighed med specialstudierne ved Handelshøjskolen i København kendes ikke de andre steder.